

ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАУКОВОГО ЖУРНАЛУ

Процес науково-дослідної роботи супроводжується комунікативною взаємодією її учасників: вчені виносять на обговорення свої прогресивні ідеї у формі опублікованих наукових статей з метою отримати зворотній зв'язок від колег-експертів, які можуть об'єктивно оцінити, підтвердити або спростувати певні твердження і висновки виконаного наукового дослідження. Все частіше для забезпечення процесу науково-інформаційного обміну своїх працівників та поширення отриманих результатів науково-дослідних робіт в наукових установах виникає необхідність започаткування власного наукового журналу. В останні роки, багатьма науковими колективами перевага надається електронному формату такого видання, оскільки до його головних переваг, у порівнянні з паперовими аналогами, можна віднести наступне:

- подані матеріали та скомпоновані номери журналу не обмежуються за обсягом;
- публікація поданих статей оперативна, є можливість пришвидшення та спрощення повного циклу їх підготовки, пересилання і рецензування;
- економічна собівартість нижча, оскільки відсутні витрати на поліграфічні послуги, типографський друк, розсилання та зберігання друківаних копій;
- є можливість швидкого розповсюдження матеріалів та оперативний доступ читачької аудиторії до наукових матеріалів при найширшій географії охоплення;
- доступ до журналу забезпечується лише наявністю у читача персонального комп'ютера (планшета, смартфона) та мережі Інтернет;
- необхідна менша кількість співробітників для підтримки редакційно-видавничого процесу, що спрощує та оптимізує процеси.

Сучасною інформаційно-комунікаційною технологією для розгортання та підтримки електронних наукових періодичних видань є **електронні відкриті журнальні системи (ЕВЖС)** – програмні платформи з відкритим вихідним кодом, що забезпечують організацію та децентралізоване дистанційне управління повним циклом редакційно-видавничого процесу електронних наукових журналів, а саме підтримку процесів подання, рецензування, літературного редагування, коректури, макетування та публікації статей з подальшим їх збереженням, поширенням та індексацією в мережі Інтернет [1].

Аналізуючи власний практичний досвід науково-видавничої роботи та численних консультацій з користувачами і редакторами наукових часописів, приходимо до висновку, що процес розгортання електронних наукових періодичних видань у наукових установах зазвичай супроводжується комплексом організаційних, нормативно-правових, програмно-технічних труднощів, а також соціально-психологічним неприйняттям інновації та недостатнім рівнем практичних вмінь і навичок вчених щодо використання ЕЖВС. Саме тому, для ефективної організації та оптимізації цього процесу, науковому колективу, в першу чергу, слід розробити програму впровадження електронного журналу установи та чітко дотримуватись поетапного алгоритму злагоджених дій.

В зарубіжній науково-методичній літературі питанню підтримки наукових видань за допомогою ЕВЖС присвячені роботи Соломон Д. Д. (Solomon D. J.) [3], Шапіро Л. (Shapiro L.) [2], Странак К. (Stranack K.) [4, 5] та ін. Зокрема, в цих працях подані рекомендації для науковців щодо добору виду журналу, його проблематики, цільової аудиторії, джерел фінансування, типу контенту і доступу до нього, архівації, індексації, інформаційно-аналітичного моніторингу опублікованих наукових робіт, а також формування редакційної колегії та штату.

Частково технічні аспекти впровадження дослідного зразка електронного журналу, що функціонує на базі ЕВЖС Open Journal Systems, було запропоновано авторським колективом

відділу відкритих освітньо-наукових інформаційних систем Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України Спіріним О. М., Яцишин А. В., Івановою С. М., Кільченко А. В. та Лупаренко Л. А. [6]. Однак, у вітчизняній літературі досі не представлено чіткого керівництва для наукових працівників щодо розгортання електронних наукових періодичних видань в установах НАПН України з описом повного комплексу організаційних заходів.

З огляду на дослідження [7], **процедуру впровадження електронного наукового журналу** з використанням електронних відкритих журнальних систем розумітимемо як точний і повний опис послідовності виконання впорядкованого набору адміністративно-педагогічних заходів та дій, необхідних для розв'язування організаційно-педагогічної задачі створення і підтримки електронного періодичного наукового видання на програмній платформі певної відкритої журнальної системи.

Для визначення етапів впровадження електронного наукового періодичного видання з використанням ЕВЖС скористаємося дослідженням [8, с. 104], де виокремлюється сім основних етапів формування інституційного репозитарію вищого навчального закладу, а саме: прогностичний, підготовчий, технічний, організаційний, практичний, узагальнюючий, перспективний. Конкретизуємо зміст діяльності на рівні наукової установи на кожному етапі процедури впровадження електронного журналу (табл. 1). Варто зазначити, що у Таблиці 1 орієнтовний час на виконання всіх заходів і дій подано з врахуванням досвіду розгортання та підтримки електронного наукового фахового видання «Інформаційні технології і засоби навчання» (<http://journal.iitta.gov.ua>) в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання на програмній платформі Open Journal Systems.

Таблиця 1

Процедура впровадження електронного наукового журналу

ЕТАП	ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ	ЧАС НА ВИКОНАННЯ
Прогностичний	– аналіз актуальних проблем наукової галузі, висвітленню яких буде присвячений журнал, та визначення потенційної читацької аудиторії; – вибір виду електронного видання, економічної моделі журналу та типу доступу до нього; – визначення періодичності публікації та видів наукового контенту, що публікуватиметься.	1 тиждень
Організаційний	– формування редакційної колегії та редакційного штату, розробка програми впровадження.	2 тижні
	– аналіз та добір оптимальної ЕВЖС, що задовольнятиме вимогам конкретної наукової установи, вивчення досвіду її використання в науково-видавничій діяльності.	1 тиждень
Технічний	– вибір хостингу та провайдера, інсталяція електронної відкритої журнальної системи та розгортання сайту відповідно до обраної моделі електронного журналу;	1 тиждень
	– реєстрація сайту в пошукових машинах для подальшої індексації, підключення статистичних модулів;	1 тиждень
	– реєстрація редакторів на сайті журналу та призначення їм відповідних посад.	1 тиждень
Підготовчий	– дослідження нормативно-правового підґрунтя впровадження електронного журналу та формування його політик;	3 тижні
	– наповнення сайту відповідними організаційно-інструктивними матеріалами;	1 тиждень
	– розробка методичних рекомендацій для користувачів.	4 тижні
Практичний	– підготовка користувачів журналу до роботи з ЕВЖС шляхом проведення навчальних семінарів, тренінгів і надання персональних консультацій;	8 тижнів
	– дослідження їх соціально-психологічної адаптації та сприйняття інновації, за необхідності коригування навчального процесу.	у процесі навчання

Узагальнюючий	<ul style="list-style-type: none"> – організація збереження контенту у відкритих архівах та включення до каталогів провідних бібліотек; – реєстрація електронного наукового видання у вітчизняних та міжнародних реферативних і наукометричних базах даних; – інтеграція ЕВЖС з іншими ресурсами наукової установи. 	12 тижнів
Перспективний	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз статистичних даних використання ресурсу; – періодичний моніторинг упровадження опублікованих в журналі результатів науково-дослідних робіт; – популяризація ресурсу в соціальних та професійних електронних мережах. 	у процесі підтримки

Результативність запропонованої процедури підтверджено на прикладі дослідного зразка електронного наукового видання «Інформаційні технології і засоби навчання» (<http://journal.iitta.gov.ua>), що підтримується на базі Інституту інформаційних технологій і засобів навчання. Редакційно-видавничий процес цього журналу був повністю налагоджений за допомогою ЕВЖС Open Journal Systems, що дозволило впровадити передові світові видавничі стандарти, сформувавши нові політики видання, організувати діяльність редакційної групи в мережі Інтернет, децентралізувати обов'язки кожного редактора, залучити до редакційної колегії 27 докторів і 19 кандидатів наук з 4 країн світу, збільшити кількість зареєстрованих користувачів (з 15 до 800 чол.), авторів (до 470 чол.) та розширити читацьку аудиторію видання в світовому масштабі (57,355 відвідувачів з 157 країн) протягом 2010–2017 р. Виконання вищевказаних дій та заходів дозволило включити журнал до каталогів 10 світових бібліотек та 42 реферативних і наукометричних баз даних, зокрема Web of Science (<http://ip-science.thomsonreuters.com>) та забезпечило виданню 1 місце серед 460 інших вітчизняних видань за наукометричним рейтингом «Google Scholar Metrics» [9].

Отже, можна стверджувати, що дотримання представленої процедури впровадження електронного наукового фахового видання на базі ЕВЖС Open Journal Systems і рекомендацій щодо його підтримки, дозволить швидко та ефективно налагодити редакційно-видавничий процес, і, як наслідок, забезпечити високий рівень науково-інформаційний обміну у певній науковій галузі.

Список використаних джерел:

1. Лупаренко, Л. А. (2017). Добір електронних відкритих журнальних систем для наукових видань з освітніх досліджень. Інформаційні технології і засоби навчання, 4 (60). Взято з <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1835>.
2. Shapiro, L. (2005). Establishing and publishing an online peer-reviewed journal: action plan, resourcing, and costs. Взято з https://pkp.sfu.ca/files/OJS_Project_Report_Shapiro.pdf.
3. Solomon, D. J. (2008). Developing Open Access Journals: A practical guide. Взято з http://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/guide_to_developing_oa_journals.pdf
4. Stranack, K. (2006). Getting Found, Staying Found, Increasing Impact. Взято з <https://pkp.sfu.ca/files/GettingFoundStayingFound.pdf>.
5. Stranack, K. (2008). Starting a New Scholarly Journal in Africa. Stanford, California: Public Knowledge Project.
6. Спірін, О. М., Яцишин, А. В., Іванова, С. М. Кільченко, А. В., Лупаренко, Л. А. (2017). Модель інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу. Інформаційні технології і засоби навчання, 59, 134–154. Взято з <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1694>
7. Спірін, О. М. (2006) Процедурний підхід до проектування кредитно-модульної системи. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 28, 14–18.
8. Олексюк, О. Р. (2014) Система DSpace як засіб активізації науково-дослідної роботи майбутніх учителів інформатики. (Дис. канд. пед. наук). Інститут інформаційних технологій і засобів навчання, Київ.
9. Google Scholar Metrics. Взято з https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=top_venues&hl=uk&vq=uk.